herpy

FIRFISLER

Western Green Lizard

Lacerta bilineata

Lacerta bilineata er en stor, slank og dagaktiv øgle fra Vest-Europas varme, solrike skråninger og kratt, med grønn kropp, svarte flekker og en hale som utgjør to tredjedeler av lengden. Arten blir 25-40 cm, lever av insekter og andre smådyr og trenger sol, et stort terrarium eller et utendørs terrarium og en kald vinterdvale.

Familie: Lacertidae

FAKTABOKS

DYRET

Voksenstørrelse	**25-40 cm** total lengde inkl. hale
Vekt	**30-45 g**
Levealder	**5-10 år**
Aktiv	**Om dagen**
Levevis	**Klippelevende og bakkelevende**
Biotop	**Klippeterreng og temperert skog og eng**
Vanskelighetsgrad	**Øvet**

STELL

Min. terrarium	**150 × 60 × 75 cm** L × B × H for 2 voksne dyr
Temperatur, dag	**22-30 °C**
Varmeplass	**38-45 °C**
Temperatur, natt	**12-18 °C**
Luftfuktighet	**40-60 %**
Vann	**Vannskål**
UVB	**Anbefalt** Ferguson-sone 3
Vinterhvile	**4-6 °C** 8-12 uker
Kosthold	**Insekter og mark/snegler**
Holdes	**Alene, parvis eller én hann med flere hunner**

AVL

Formering	**Eggleggende**
Kullstørrelse	**5-23 egg**
Kull per år	**1-4**
Inkubasjon	**45-80 dager** ved 28-30 °C

VERN OG PAPIRER

CITES	**Ikke listet**
EU-vedlegg	**Ikke listet**
IUCN	**Livskraftig (LC)**

Om arten

Lacerta bilineata er en av Europas største øgler. Kroppen er slank, hodet langt, og de voksne dyrene er skinnende grønne. Halen utgjør omtrent to tredjedeler av den samlede lengden og kan som hos andre øgler kastes av ved fare. Den vokser ut igjen, men med en bruskstav i stedet for nye virvler. Kroppen (snute til kloakk) blir opptil ca. 13 cm. Voksne dyr blir 25-40 cm lange, omtrent 35 cm i Tyskland og 40 cm eller mer i Sør-Europa, og veier 30-45 g.

Hannen er grønn med mange små svarte flekker, og sidene av hode og hals er blålige til blågrønne og blir kraftigere blå i paringstiden. Hunnen har færre og større flekker og ofte to eller fire lyse linjer langs ryggen. Hannen har dessuten større hode, kraftigere lårporer og bredere halerot. Nyklekte unger er 8-9 cm lange, beigebrune med lyse lengdestriper og veier omtrent 1 g. Hos dem er undersiden av hodet allerede grønn, og det er det sikreste kjennetegnet overfor *Lacerta viridis*, hvis unger har hvitlig til brun strupe. Navnet *bilineata* («tostripet») henspiller formodentlig på de lyse ryggstripene.

Arten ble lenge regnet som en underart av *Lacerta viridis*. De voksne dyrene kan ikke skilles sikkert fra hverandre, men artene er genetisk forskjellige, eggene klekkes raskere hos *L. bilineata*, og en del av hunnene fra krysninger er sterile. Dyr i handelen kan derfor være feilbestemt: kjenner man ikke dyrets opprinnelse, er artsnavnet usikkert.

Dyret er raskt, sky og våkent og venner seg bare langsomt til nærhet. Det er et dyr til å se på og stelle, ikke til å håndtere. Voksne hanner er sterkt territoriale og må ikke bo sammen med en annen hann.

Utbredelse og leveområde

Lacerta bilineata lever i Vest- og Sør-Europa: i Nord-Spania, Andorra, Frankrike, Monaco, Sør-Sveits, hele Italia med Sicilia, San Marino og mot øst til Slovenia og Kroatia, der den når øya Cres. I Tyskland lever den bare i små, isolerte bestander ved Mittelrhein, nedre Mosel, Nahe og Lahn samt ved Kaiserstuhl og Tuniberg; bestandene ved Kaiserstuhl regnes av noen til *Lacerta viridis* på grunn av arvematerialet sitt.

Bestandene på Jersey og Guernsey er muligens innført. Funn i England og USA (Kansas) stammer fra utsatte dyr og er ikke med på kartet.

> **Naturlig utbredelse:** Spania, Andorra, Frankrike, Monaco, Sveits, Italia, San Marino, Slovenia, Kroatia og Tyskland.

LEVEOMRÅDE

Lacerta bilineata lever på åpne, varme og solrike steder med skjul i nærheten: sørvendte skråninger, skogkanter, tørrmurer, vinmarker med gress, beitemark, kratt med bjørnebær og slåpetorn, jernbane- og veiskråninger og lysåpne frukthager. Ved nordgrensen foretrekker den de litt friskere og fuktigere delene av skråningene fremfor de aller varmeste og tørreste.

Om natten og i den kalde delen av året trekker dyrene ned i jordhull. I Tyskland varer vinterdvalen fra september til slutten av februar eller midten av mars. Hannene kommer frem først, hunnene omtrent fire uker senere og ungene i mai. Paringstiden er april til juni, eggene legges i mai-juni, og ungene klekkes fra slutten av august. Om våren og høsten er dyrene aktive midt på dagen; i varme somre gjemmer de seg i de hetteste middagstimene og er fremme sent på formiddagen og tidlig på ettermiddagen.

Vinteren er kald, og dyrene ligger helt inaktive i frostfrie jordhull.

Les mer: Vinterdvale og årstider

Stell

TERRARIET

Lacerta bilineata er stor og aktiv, klatrer gjerne og bruker hele rommet. Et par eller en hann med to hunner skal ha et innendørs terrarium på minst 150 × 60 × 75 cm (lengde × bredde × høyde), og større er bedre. Et terrarium på 90 × 40 × 40 cm er for lite til voksne dyr.

Den beste løsningen er et utendørs terrarium i full sol på minst 2 × 1 m, vendt mot sør og med skrå bakvegg, slik at det oppstår solvendte skråninger. Her får dyrene sollys, naturlig døgnrytme, kjølige netter og frisk luft. Deler av glasset eller lokket må kunne fjernes om sommeren, slik at sola når dyrene direkte. En høy, gjennomsiktig vegg gir le for vinden og forlenger solen om kvelden. I Nord-Europa kan dyrene stå ute fra mai til september. Utendørs hold året rundt krever et frostfritt vinterkvarter dypt i drenert jord, men det er sikrere å ta dyrene inn til en vinterdvale der temperaturen kan styres (se Temperatur). I et kjølig nordeuropeisk klima kan man ikke regne med at eggene klekkes utendørs, så de må i rugemaskin.

Innred med en blanding av tørr og litt fuktig bunn: sand og grus i den tørre delen og en 5 cm dyp jordbunn i den fuktige delen. Flate steiner, rotstubber, barkstykker og greiner gir solplasser og skjul, og planter som lavendel, timian og eføy gir dekning. Bakveggen kan kles med bark, slik at dyrene kan klatre. Lokket må være tett og av trådnett, for dyrene klatrer helt opp til det. Lag gjerne skjul i begge ender.

En hunn som skal legge egg, må ha et sted med løs, lett fuktig jord. En fordypning på ca. 10 cm fylt med torv, jord og sand og dekket av en flat stein er lett å gjennomsøke når eggene skal tas ut. Har hun ikke et egnet sted, graver hun rundt i hele terrariet og kan bli eggbundet.

Hold bare én hann i hvert terrarium. Høyst to hunner kan bo sammen med ham, og terrariet må ha mange skjul, slik at en underlegen hunn kan trekke seg tilbake.

TEMPERATUR

Lacerta bilineata er en solelsker. Solplassen skal ha en overflatetemperatur på 38-45 °C, målt med et infrarødt termometer, og luften i resten av terrariet ligger på 22-30 °C om dagen, slik at det er en tydelig gradient fra varm til kjølig ende. Bruk spotlamper rettet mot flate steiner, og beskytt pærene mot berøring.

Om natten kan temperaturen falle til 12-18 °C. Det tilsvarer naturlig avkjøling utendørs og en kjølig stue. Nattevarme er ikke nødvendig.

Vinterdvalen er nødvendig og en forutsetning for avl. I naturen ligger dyrene i dvale i fire til seks måneder. I fangenskap trappes lys og varme ned over et par uker fra september-oktober. Fôringen stoppes, men dyrene holdes over 13 °C i minst to uker etter siste måltid, slik at tarmen er tom, før temperaturen senkes til 4-6 °C i 8-12 uker. Et kjøleskap uten fryser eller en kald, frostfri kjeller med to termometre er det sikreste. Dyrene ligger i en kasse med lett fuktig, ikke våt, jord, sand og løv, slik at de kan grave seg ned. De må være fettet godt opp på sensommeren og høsten og være friske og frie for midd og innvollsorm (se Helse). Utendørs overvintrer dyrene i rør eller kamre som går minst 40 cm ned i drenert jord, og i hard frost dekkes området med 20 cm halm eller løv; i et kjølig nordeuropeisk klima er den løsningen usikker. Dvalen avsluttes ved at temperatur og lys økes igjen. Se også temaet om vinterdvale.

Les mer: Varme og temperatur

LUFTFUKTIGHET OG VANN

Luftfuktigheten skal ligge på 40-60 %, med en litt fuktigere og en tørr del, slik at dyrene selv kan velge. Terrariet må ha god ventilasjon, og bunnen må ikke være konstant våt, for det gir hudproblemer og midd.

Dyrene drikker mye, særlig etter vinterdvalen og i varme perioder, og etter vinterdvalen drikker de ofte i flere dager før de begynner å spise. Sett frem en lav vannskål, og skift vannet hver dag. Sprøyt av og til vann over planter og steiner, slik at dyrene kan slikke dråpene.

LYS OG UVB

Lacerta bilineata er dagaktiv og soler seg flere timer hver dag, så den må ha kraftig lys og UVB. Utendørs kommer UVB fra sola. Innendørs brukes et UVB-rør for Ferguson-sone 3 over solplassen, slik at dyret får en UV-indeks på 3-5 ved ryggen; avstanden avgjøres med en UV-måler. Glass stopper UVB, så røret må sitte inne i terrariet eller over nett.

Dagslengden følger årstiden: 9-12 timer med lysrør, og varmespotten slås på i 5-7 timer midt på dagen. Lyset skal avta om høsten og øke om våren, ellers kommer ikke dyrene i rytme med vinterdvalen. Bytt UVB-rør etter produsentens anvisning.

Les mer: Lys og UVB

FÔRING

Lacerta bilineata lever av biller, gresshopper, larver, fluer, nattsvermere, edderkopper, meitemark, skrukketroll, snegler og andre smådyr, og store dyr tar også små øgler. Nyfødte mus tas av og til, men er ikke nødvendige.

Gi et variert kosthold: sirisser, gresshopper, melorm, kakerlakker, larver, fluer, meitemark og små snegler, i størrelser dyret kan svelge hele. Fôrdyrene må selv være godt fôret. Dryss fôret med kalk og en gang imellom med et vitaminpreparat med D3, oftere hvis dyrene ikke får UVB. Knust sepiaskall på bunnen gir ekstra kalk.

Unger fôres daglig med små sirisser og andre små insekter. Voksne fôres annenhver dag i den aktive sesongen, så mye de spiser på noen minutter. Etter vinterdvalen spiser dyrene bare lite de første ukene. På sensommeren og høsten fôres de rikelig, slik at de har reserver til vinteren. Unngå overvekt resten av året.

Les mer: Fôrdyr: hold og avl Les mer: Kalk, vitaminer og tilskudd

ATFERD OG HÅNDTERING

Lacerta bilineata er rask, våken og sky. Et nytt dyr bruker lang tid på å falle til ro og gjemmer seg ved hver tilnærming inntil da. Fôring med pinsett gjør dyret trygt. Unngå å gripe tak i det, for halen kastes av ved stress.

Hannene er territoriale og kjemper voldsomt, så bare én hann kan bo i et terrarium. Hunnene kan være aggressive mot hverandre, særlig om våren og når de bærer egg, og en drektig hunn kan forsvare eggleggingsstedet så voldsomt at de andre dyrene må tas ut. Et par eller en hann med to hunner i et stort terrarium med mange skjul er mulig; et par er det sikreste. Hannen følger hunnen tett i paringstiden og kan bite henne, så kontroller hunnen for sår.

Arten bør ikke dele terrarium med andre arter. Flytt dyrene så sjelden som mulig, for flytting stresser og reduserer sjansen for avl.

Avl

KJØNNSMODNING OG KJØNNSBESTEMMELSE

Hannen har større hode, kraftigere lårporer og bredere halerot enn hunnen, og i paringstiden er sidene av hode og hals tydelig blå. Hunnen har færre og større flekker og ofte lyse ryggstriper. Hos unger kan kjønnet først ses etter noen måneder, og feil er vanlige.

I sørlige bestander kan hunnene yngle fra omtrent ettårsalderen. Unger som holdes varme gjennom vinteren i stedet for å hvile, vokser raskere og blir tidligere kjønnsmodne, men det forstyrrer dyrenes årsrytme og anbefales ikke. Bruk bare friske, fullvoksne hunner til avl.

PARRING

Paringen følger vinterdvalen. Etter dvalen er dyrene trege og soler seg mye; hannen våkner først, hunnen noen uker senere. Hannen skifter hud og får paringsdrakten sin. Paringen begynner når begge er aktive, typisk ca. én til tre uker etter at hunnen har våknet. Hannen nærmer seg hunnen, dytter til flankene hennes og biter seg fast i halen mens hun sleper ham med seg. Deretter bytter han grep til flanken, og paringen skjer.

Flere paringsperioder kan følge etter hverandre, ofte etter hvert kull. Følg med på dyrene de første dagene, og skill dem hvis hunnen får sår.

EGGLEGGING OG KULL

Hunnen legger eggene 2-4 uker etter paringen. Kullet er på 5-23 egg, oftest 9-13; unge hunner legger færrest. I naturen legger hunnen ett kull, i gode år to med 3-4 ukers mellomrom. I terrariet legger hunnene ofte flere kull, i gjennomsnitt 3-4 i løpet av en sesong.

Tre til fem dager før eggleggingen graver hunnen rundt i hele terrariet, og kort før eggleggingen graver hun målrettet på ett sted. Her må det være løs, lett fuktig jord, ellers legger hun eggene i tørr sand, der de raskt tørker ut. Eggene legges som regel om natten og ligger ofte dypt. Ta dem ut så snart de er lagt, for regn kan få dem til å råtne og varme kan tørke dem ut. Hunnen kan forsvare eggleggingsstedet, så vær forsiktig.

INKUBASJON

Eggene legges i et fuktig substrat, f.eks. vermikulitt eller fin sand, i en lukket kasse med litt ventilasjon, slik at de ikke ligger i vann. Ved 28-30 °C klekkes de etter 45-80 dager. Ved lavere temperatur tar det lengre tid. Friske egg er faste og fylte, ofte med en lyserød tone; egg med mange bulker er ofte ubefruktede.

OPPDRETT AV UNGER

Ungene er 8-9 cm og omtrent 1 g ved klekking og begynner å jakte etter to-tre dager. Gi små sirisser, små melorm, skrukketroll, engplankton og fluelarver, drysset med kalk. Unger som venner seg til fluelarver tidlig, spiser dem også senere.

Hold ungene i et lite, tørt og varmt terrarium med sand, flate steiner, tørt gress og en vannskål. En spot på 25 W holder varmen, og dagslengden er 12 timer. Et tørt terrarium reduserer problemer med midd og flått. Ungene kan bite hverandre i halen, så mange skjul og gjerne gresstuster hjelper. Kjønnet kan som regel ses etter noen måneder.

Når ungene er halvvokste, kan de flyttes til et større terrarium eller utendørs. Små eller svake unger skal ikke i vinterdvale det første året, men holdes våkne og fôret.

Helse og vanlige feil

De fleste problemer skyldes for lite varme, for lite UVB, ensidig fôr eller for lite plass. De typiske er:

- Beinsykdom ved for lite UVB og kalk. Gi UVB eller sol, og dryss fôret.
- Midd og flått, særlig ved fuktig bunn og utendørs. Hold bunnen tørr, og se over dyrene ved hver fôring.
- Innvollsorm og andre parasitter. Nye dyr skal i karantene, og en avføringsprøve hos veterinæren før vinterdvalen er en god idé.
- Sår etter kamper eller paring. Skill dyrene ved sår.
- Tapt hale. Den vokser ut igjen, men med en bruskstav i stedet for virvler.
- En dårlig vinterdvale: magre, syke eller for varmt overvintrede dyr kan dø. Er dyret sykt eller undervektig, skal det ikke i vinterdvale.

- Eggleggingsbesvær hvis det ikke er et egnet sted. Hunnen er urolig og graver; søk veterinær hvis hun blir svak.

Levealderen er ikke kartlagt for *Lacerta bilineata*; *Lacerta viridis* blir opptil omtrent 10 år i fangenskap.

Et friskt dyr har klare øyne, en fyldig halerot, glatt hud og god appetitt. Søk veterinær med erfaring med krypdyr hvis dyret ikke spiser, går ned i vekt, puster med åpen munn eller er sløvt.

Les mer: Karantene og hygiene

Spør alltid dine kloke bekjente

Veiledningen er et godt sted å begynne, men den kan ikke erstatte erfaring. Dyr er forskjellige, og mye av det viktigste lærer man av dem som har holdt arten i årevis. Snakk med en oppdretter, en erfaren holder eller en veterinær med kunnskap om krypdyr og amfibier før du skaffer deg dyret - og igjen hvis noe virker galt.